

Олексенко Світлана Валер'янівна,

психолог Науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка

ПСИХОМОТОРНА ОБДАРОВАНІСТЬ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ: ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПСИХОЛОГА

В статті розкриваються резервні можливості для повноцінного розвитку психомоторної обдарованості в ранньому віці, які полягають в комплексному підході до розвивальної роботи, в використанні взаємовпливу компонентів психомоторної дії. Автор висвітлює особливості організації різних видів роботи психолога з психомоторного розвитку дітей раннього віку, зокрема діагностичної, розвивально-профілактичної, корекційно-розвивальної.

В статті висвітлюються напрямки, форми роботи з психомоторного розвитку, вимоги щодо проведення занять, вправи, які психолог може використовувати на заняттях з дітьми раннього віку.

Ключові слова: *психомоторика, механізм таланту, комплексний підхід, організація роботи психолога, розвивальна, діагностична робота психолога.*

В «Законі про освіту» передбачається: «формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини...», врахування природних задатків, можливостей, інтересів усіх учасників освітнього процесу.

Це передбачає створення умов та підбору ефективних методів для розкриття та найбільш повного використання ресурсів особистості. Ця робота має проводитись вже починаючи з раннього віку, оскільки, «перші роки життя дитини - це час моделювання її задатків у дієві механізми здібностей» [3].

Відповідно до етапів розвитку механізму таланту, які виділяє Клименко В.В. [2], в ранньому віці відбувається формування психомоторної складової цього механізму. Яка, власне, є основою для подальшого розвитку механізмів таланту людини. Розвиток таланту людини часто гальмується «невдалими стартом», коли підібрані методи розвивальної роботи не враховують індивідуальність дитини раннього віку, не дають можливості вчасно і повноцінно реалізувати всі закладені резерви.

Цей період є синзитивним для формування багатьох складових психомоторної дії (моторики, сприймання, мовлення), йде накопичення сенсомоторної інформації, оволодіння дитиною власним тілом, засвоєння його можливостей.

Отже, освоєння резервів психічного розвитку в ранньому віці є необхідною передумовою для повноцінного розвитку психомоторики, а вона в свою чергу є першою сходинкою в розгортанні механізму таланту людини.

Тому пріоритетним напрямком в роботі психолога з дітьми раннього віку є психомоторний розвиток.

Для того, щоб вчасно виявити здібності та зкорегувати недоліки в розвитку дитини слід проводити комплексну роботу, яка включає всі види діяльності психолога: діагностичну, розвивально-профілактичну, корекційну, просвітницьку (з батьками та педагогами).

Проведення **діагностичної роботи** з психомоторного розвитку проводиться за такими напрямками:

- діагностика дрібної моторики,
- загальної моторики,
- моторної обдарованості.

Найбільш поширеними є такі діагностичні методики:

- Шкала оцінки психічного розвитку від 1 до 3 років (15 - 16 місяців) (За методикою В. Манової -Томової);
- Тести «розумової обдарованості» немовлят Ф.Кюльмана;
- Методика визначення рівня розвитку мисленнєвих та сенсорних процесів (Г.О.Урунтаєвої та Ю.А.Афонькіної);
- Копіювання малюнка [4];
- Методика «Піраміда»;
- Методика на орієнтацію в приміщенні [4].
- Модифікація методики В.А.Якуніна на дослідження точності рухів в умовах зміни пози тіла ;
- Тест на орієнтацію в схемі тіла;
- Шкала тестів розумового розвитку дітей А.Біне - Т.Сімона (варіант Л.Термена).

Психофізіологічні особливості дітей вимагають використовувати такі способи організації навчання, які б забезпечували розвиток розумової активності на основі єдності рухів, мовлення та мислення. Також, слід використовувати такі прийоми, які б не обмежувались лише мікро-рухами, частка яких все збільшується в процесі навчання, а використовували б різноманітну моторну активність. Високий рівень взаємозв'язку між багатьма сенсорними системами говорить про необхідність різнопланової подачі інформації.

Отже, можна зробити такі висновки:

- для психомоторного розвитку важливим є комплексний, взаємопов'язаний розвиток всіх компонентів психомоторної дії, а тому слід використовувати такі способи організації навчання, які б забезпечували розвиток розумової активності на основі єдності рухів, мовлення та мислення;

- роботу бажано проводити використовуючи різні групи рухів, різні положення тіла в просторі, подачу інформації з залученням різних сенсорних систем.

- слід використовувати такі прийоми, які б не обмежувались лише мікро-рухами, а використовували б різноманітну моторну активність.

- для зниження психо-емоційного напруження потрібно підбирати дихальні та психогімнастичні вправи.

Розвивальна робота [5] передбачає, що крім занять по психомоторному розвитку дітей, в навчально-виховному процесі будуть враховані такі положення:

- формування рухових образів шляхом ознайомлення з об'єктами навколишнього, через дії з ними та одночасне позначення словом;
- пізнання проводити використовуючи взаємозв'язок макро- та мікрорухів;
- використовувати весь тілесний простір дитини (сприймання проводити в різних позах тіла);
- застосовувати способи організації навчання, які б забезпечували розвиток розумової активності на основі єдності рухів, мовлення та мислення.

При організації розвивальної роботи мають ставитись такі завдання:

- створити умови та використати такі методики, щоб дитина отримала якомога повнішу інформацію про предмети, явища оточуючого, їх взаємозв'язки, та за найменших зусиль засвоїла відповідні слова, поняття, символи;
- розвивати ті психомоторні якості, які б сприяли вдосконаленню психічних процесів, що знаходяться в сензитивному періоді (мовлення, мислення);

Напрямки роботи з психомоторного розвитку :

1. Розвиток психомоторних здібностей .
2. Пріоритетний вплив на сензитивні для кожного віку психічні процеси.
3. Розвиток дрібної та загальної моторики.

В роботі з дітьми з психомоторного розвитку психолог може використовувати:

- Вправи та ігри на розвиток психомоторних здібностей;
- Пальчикові вправи;
- Психогімнастику;
- Вправи нейрокорекційної гімнастики;
- Вправи дихальної гімнастики.

Вимоги щодо проведення занять :

- Участь дітей добровільна.
- Негативна оцінка відповідей та дій не допускається.
- Кожна дитина має право на виявлення почуттів, своїх думок.
- Умови проведення – доброзичливі та позитивні.

Форми роботи :

1. Дихальна гімнастика (задаючи ритм дихання налаштовує дітей на спільний ритм діяльності) .

2. Пальчикова гімнастика (розвиває дрібну моторику, мовлення).

Через використання віршованого супроводу рухів здійснюється взаємозв'язок моторики та мовлення, задається певний темпоритм. Йде вправлення в узгоджених або диференційованих діях правої та лівої руки).

3. Психомоторні ігри (розвивають психомоторні здібності: координацію зорово-моторну, просторову; ритмічність; точність; пластичність; рівновагу; витривалість, швидкість).

4. Релаксаційні вправи (знижують темпоритм рухів та дихання, заспокоюють).

5. Психогімнастичні етюди (знімають психоемоційне напруження, налаштовують на позитивний настрій, сприяють створенню рухових образів) [5].

Приблизна структура заняття :

1. Привітання;

2. Дихальна гімнастика;

3. Пальчикові вправи;

4. Психомоторні ігри та вправи (на розвиток координації, швидкості, ритмічності, рівноваги);

5. Ритуал прощання (може включати релаксаційні вправи, психогімнастичні етюди.

Тривалість всього заняття – 10-15 хвилин[5].

Висновки

- Забезпечення індивідуалізації психічного розвитку здійснюється завдяки застосуванню цілісного підходу, який передбачає використання взаємозв'язку всіх компонентів психомоторної активності.

- В сучасних умовах виникає необхідність не лише супроводжувати нормальний розвиток, а і використовувати компенсаторні механізми з корекційною метою при наявних мовленнєвих чи інших проблемах, залучати стимулюючі фактори для активізації мовлення, а наявність взаємозв'язку моторики та мовлення, врахування індивідуальних особливостей саме дає таку можливість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України " Про освіту". - К.: Вища школа, 1993.

2. Клименко В.В. Розроблення норм психічного розвитку дитини.//Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – Вип. 22. Актуальні проблеми сучасної української психології. – К.: Нора-прінт, 2002. – С.106-118.

3. Кочерга О.В. Початок життя – становлення творчості. К.: Кобза, 2003. – с. 106.

4. Діагностика психічного розвитку дітей раннього віку: Методичні рекомендації Укл. Н.В. Карпенко-Сашньова. – К.:ІЗМН, 1996. - 60 с.

5. Психомоторний розвиток дошкільників / Олексенко С. та ін. – К.: Редакції загальнопед. газет, 2013. – 128с. (Бібліотека «Шкільного світу»).